

СУТНІСНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СТРАТЕГІЙ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Істотні трансформаційні процеси в нашому суспільстві нагально потребують фундаментального осмислення, насамперед у ракурсі оптимізації функціонування освітнього простору. Отож постає гостра необхідність задіяння сучасних інтенсивних інформаційно-комунікативних технологій у процес підготовки майбутніх учителів. Проблеми запровадження та ефективного використання інформаційних технологій в систему реалізації фахової підготовки студентства зумовлена насамперед потребами практики, адже поглиблення особистісно-професійних компетенцій неможливе без оволодіння сучасними інформаційними технологіями як уособленням потужних можливостей і переваг, які створює для цього інформаційна революція.

Сучасна епоха глобалізації не може розгортатись інакше, як через перманентне розгалуження інформаційних потоків, тому інтенсивні міжнародні зв'язки, поглиблені культурні, побутові, бізнесові, політичні та інші контакти між народами потребують свого кваліфікованого забезпечення і супроводу. Без опанування інформаційними технологіями третього тисячоліття людина певною мірою прирікає себе на своєрідну «соціальну німоту», що створює бар'єри як для вивчення та запозичення іноземного передового досвіду, так і для презентації власних досягнень у світовому інфопросторі [1; 3; 4; 5; 6].

Безперечно, в сучасних умовах найвпливовішим чинником, що спонукає до підвищення фахової самореалізації є інформаційний чинник, що посилює свій вплив на всі без виключення сфери суспільного життя й розгортається в міру розгортання в країні інформаційної революції.

Відкритість системи, з якою Україна ввійшла у світову спільноту з часу проголошення незалежності, розгалуженість міжнародних зв'язків, інтенсифікація міжнародного спілкування не лише заохочує, але й вимагає досконалого оперування інформаційними технологіями у різних формах і засобах їхнього прояву.

Під інформаційними технологіями ми розуміємо використання обчислювальної техніки і засобів зв'язку для створення, збору, передачі, зберігання, обробки інформації для всіх сфер суспільного життя, виробництва, управління, культури, творчості, мистецтва, в тому числі і розваг.

Однією з основних причин особливої актуалізації проблеми оволодіння майбутніми вчителями інформаційними технологіями є те, що розвиток сучасного світу, який стосується не тільки окремої людини чи нації, але й світової цивілізації загалом, потребує опертя на глобальне мислення на широке інформаційне поле. З огляду на це майбутній учитель як носій прогресивного знання повинен стати активним учасником і почасти суб'єктивним каталізатором глобалізаційного розвитку на своєму робочому місці. Специфіка полягає в тому, що педагог є теж своєрідною «інформаційною технологією», оскільки залишається хоч і не основним, але все ж значущим, референтним носієм інформації для учнів.

Проблема реалізації інформаційних технологій у вищій школі пов'язана з розвитком сучасного технічного оснащення навчального процесу. Йдеться не лише про доступ до Інтернету, але й про факси, телефони, телебачення – низку технологічних змін, які породили стрімкий наплив інформації. Активне впровадження в усі сфери діяльності людини нових інформаційно-комунікаційних технологій потребує вирішення проблеми підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в умовах становлення інформаційного суспільства, коли інформація, знання стають важливим ресурсом, а також справжньою рушійною силою соціально-економічного, технологічного і культурного розвитку. З огляду на це неодмінною ознакою

високого професіоналізму майбутнього вчителя виявляється знання принципів, способів і засобів оволодіння інформацією.

Звичайно, психолого-педагогічні підходи до окресленого кола проблем передбачають необхідність вироблення і реалізації методичних прийомів у сучасній вищій школі так залучення нових підходів до розуміння змісту, форм і методів освіти. Своєю чергою вони повинні спиратися на рівноцінні погляди на власне комунікативні тактики і стратегії, що застосовуються у процесі навчання.

Серед кількох запропонованих в зарубіжній літературі класифікацій навчальних стратегій найбільш доцільною є класифікація Oxford, в якій виділяються дві групи: прямі навчальні стратегії та непрямі. До прямих навчальних стратегій належать: стратегії запам'ятовування (утворення асоціативних зв'язків, опора на візуальний та звуковий образи, повторення, застосування фізичних дій, віднаходження в пам'яті необхідної інформації); пізнавальні стратегії (практика, рецепція та продукування, аналіз, конструювання тощо); компенсаторні стратегії (використання здогадки, подолання утруднень в усному та письмовому мовленні).

До складу непрямих навчальних стратегій включаються: метакогнітивні стратегії (визначення мети навчання, організація і планування власного навчального процесу, самооцінка); емоційні стратегії (зниження рівня стурбованості, підвищення власної мотивації, володіння емоціями); соціальні стратегії (емпатія, кооперація, розпитування тощо).

Отож, коли йдеться про інформаційні технології у вищій школі, то насамперед мається на увазі дія студентів як активних суб'єктів, які можуть не тільки протистояти комунікативно-інформаційним тактикам і стратегіям один одного, але й співдіяти в процесі спілкування. У ділових стратегіях така співдія проявляється як конкуренція. Водночас слід пам'ятати, що сьогодні треба бути готовим також і до того, що в європейському співтоваристві розробляється освітня програма, у рамках якої викладання в школах і вищих навчальних закладах поступово буде переводитися на іноземні мови. Наголос

робиться на тому, що це не викладання якоїсь іноземної, а викладання всіх предметів різними мовами. Таким чином, уже з дитинства виховується толерантність, прагнення до діалогу, прищеплюється культура, як згодом закріплюється і розвивається в студентські роки.

Головною умовою ефективної адаптації до сучасних імперативів суспільного прогресу стало масове використання новітньої комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, формування на її основі вискоелективних інформаційних технологій, які слугують фундаментом інформаційного суспільства. Сучасні інформаційні і комунікаційні технології зумовлюють революційні зміни в освіті. Система освіти «вбудовується» у мережевий світ, в якому вже знайшли своє місце засоби масової інформації, реклама, банківська система, торгівля тощо.

У процесі підготовки майбутніх учителів в умовах інформаційного суспільства потрібно враховувати, що за своїми функціональними формами інформаційні технології поділяються на управлінські, науково-пошукові, навчальні, медичні та ін. Кожна форма інформаційних технологій реалізує відповідні цілі: управління, науковий пошук, навчання, медична діагностика, проектування тощо. Інформаційна технологія – це сукупність процесів, які умовно можна розбити на три групи: 1) добір вихідних даних; 2) обробка даних; 3) одержання й аналіз результатів.

Найперспективнішими напрямками розвитку мережених (сітьових) інформаційних технологій цього класу в умовах України можна вважати інтегровані регіональні інформаційно-телекомунікаційні системи обласного масштабу, метою яких є забезпечення телекомунікації і надання інформаційних послуг абонентам даного конкретного регіону. Такі системи будуються на єдиних системно-методологічних принципах і забезпечують можливість як їх наступної інтеграції в масштабах однієї країни, так і інформаційного супроводження з уже існуючими інформаційно-телекомунікаційними системами країн Західної Європи. Це один з видів інформаційних технологій. Другий вид – це інформаційно-телекомунікаційні

системи глобального масштабу, призначені для задоволення стратегічних потреб країни в інформаційних і телекомунікаційних послугах. Тому запровадження в реалії навчального процесу студентів телебачення, відеозасобів, що матеріалізують певний навчальний відеоряд інформації є важливим методичним засобом.

Можливості інформаційних і комунікаційних технологій сприяють розвитку нової форми навчання – дистанційного. Організація дистанційного навчання, як правило, базується на спеціалізованій навчальній інфраструктурі. Частіше всього це спеціальний центр, в складі якого наявний методичний підрозділ, що розроблює і розповсюджує навчальні матеріали, а також група технічної підтримки, що забезпечує функціонування студії навчального телебачення, освітнього web-сервера та інших спеціалізованих вузлів комп'ютерних комунікацій [2; 4; 5; 6; 8].

Найпомітнішою рисою та відмінною особливістю дистанційного навчання є надання студентам можливості самостійно отримувати необхідні знання, користуючись розвиненими інформаційними технологіями. Інформаційні ресурси: бази даних та знань, комп'ютерні, в тому числі мультимедійні, навчальні і контролюючі системи, відео та аудіо записи, електронні бібліотеки поряд з традиційними підручниками і методичними посібниками створюють унікальне розподілене середовище навчання, доступне широкій аудиторії. Тому важливо, щоб фахівець добре розбирався і в комп'ютерних технологіях, адже це буде запорукою його успішної самоактуалізації.

У контексті Болонського процесу відбувається не лише уніфікація певних ментальних парадигм, але й культивуються традиційні національні (міжнаціональні) системи педагогічних цінностей і досвіду. Паритетний обмін потребує інтенсифікації процесів оволодіння майбутніми вчителями тезаурусом європейського психолого-педагогічного досвіду. Основними напрямками інтенсифікації є: 1) встановлення інтенсивних професійних педагогічних контактів; 2) розширення доступу студентів до іноземної

„мовної матриці”, що вивчається; 3) налагодження міжнародних мовних телекомунікаційних зв'язків; 4) демократизація „суб'єкт-суб'єктних” відносин; 5) можливості реалізації індивідуального підходу; 6) забезпечення перманентного контролю якості.

Психологічними категоріями забезпечення цього інформаційно-технологічного процесу є такі: міжнародний характер, паралельність, доступність, гнучкість, модульність, усезагальність, економічність, технологічність, майстерність викладача, позитивний вплив на слухача, якість та інноваційність матеріалу тощо.

Позитивний вплив інформаційних технологій відбувається шляхом підвищення творчого й інтелектуального потенціалу студента, що одержує дистанційну освіту, завдяки самоорганізації, прагнення до знань, використання сучасних телекомунікаційних засобів, уміння самостійно приймати відповідальні рішення та цілої низки інших «самореалізаційних» рис і властивостей.

Цікавими і результативними є кейси-технології, що ґрунтуються на комплектуванні наборів (кейсів) навчально-методичних матеріалів і їхнього доведення до відома студентів для подальшого самостійного вивчення іноземної мови. Під час впровадження таких технологій використовуються не тільки різні друковані матеріали, але й матеріали зафіксовані на аудіо- і відеоносіях, а також пакети комп'ютерних навчальних програм. Доставка матеріалів і взаємодія між суб'єктами навчального процесу в цьому випадку відбувається за допомогою традиційної пошти, факсу, телефону. Крім того, проведення групових занять передбачає особисту присутність викладача в студентській аудиторії.

Телевізійні технології викладання базуються на використанні ефірних, кабельних і космічних систем телебачення. Такі технології поки що не одержали широкого поширення в українській освіті, оскільки їхнє використання пов'язане із значними затратами коштів.

Мережеві технології оволодіння інформацією спираються на використання локальних і глобальних мереж та мережі Інтернет. Найпоширенішими сучасними інформаційними технологіями, в яких найбільш адекватно реалізований саме такий підхід, є створення і розміщення в мережі електронних підручників і тестуючих програм.

Ми вважаємо, що інформаційні технології не можуть і не повинні повністю замінювати викладача, а виконувати швидше функцію асистента, ніж наставника. Комп'ютер в змозі узяти на себе саму рутинну, не творчу частину педагогічної праці, дозволяючи викладачу зосередитися на основному змісті предмету і на процесах передачі знань, реалізації гуманістичних принципів та ідеалів, що в своїй основі містить універсальність та припускає обов'язкову і цілеспрямовану організацію особового комунікативного простору кожного з учасників індивідуально-освітнього простору спілкування в навчальному закладі. Більше того, передбачається не тільки формування, але і актуалізація в емоційно-позитивних, творчих, духовно-етичних взаємостосунках викладача та студента. Отож як і в минулому, і тепер у центрі сучасної професійної підготовки майбутнього вчителя має перебувати формування у нього теоретичних і практичних засад для успішного викладання і навчання в умовах шкільної освіти й підготовки учнів до здійснення в реальних життєвих умовах міжкультурного спілкування.

Загалом, можна зробити висновок про те, що легкий доступ до будь-якої інформації зробив переворот в суспільній свідомості, сприяв розвитку як нових технологій навчання так і соціально-культурного середовища та значно підвищив ефективність освітнього процесу. Завдяки інформаційним технологіям зростає мобільність між вищими навчальними закладами та між державами. Тому на сьогоднішній день саме інформатизація освіти задає головний вектор розвитку освітньої системи, а головним завданням є подолання суперечностей у впровадженні інформаційних технологій в систему вищої школи.

Список використаних джерел:

1. Алькема В.Г., Стаценко В.Н. Перспективи використання інформаційних технологій в бізнес-освіті України // Шляхи реформування заочної (дистанційної) вищої освіти: Мат. Всеукр. наук. – метод. конф. 11–13 жовтня 2000. – Київ; Львів, 2000. – С.78–81.
 2. Бондаренко В. А. Развитие современных информационных технологий в университетском округе / В. А. Бондаренко, В. П. Ковалевский, В. А. Красильникова // Университетское управление: практика и анализ. - 2001. – № 4(19). С. 22-28.
 3. Кульга Н.К. Використання інноваційних технологій навчання – запорука успіху якісної підготовки фахівців // Проблеми освіти. – 2000. – Вип. 22.
 4. Маланин В. В. Информационные технологии в учебном процессе / В. В. Маланин, В. М. Суслонов, А. Б. Полянин // Университетское управление: практика и анализ. - 2001. – № 4(19). С. 18-21.
 5. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Видавничий центр „Просвіта”, Пошуково-видавниче агентство „Книга Пам’яті України”, 2000. – 368 с.
 6. Система создания мультимедийных дистанционных курсов: Документация. - СПб.: Институт "Открытое общество", 2000.
 7. Співаковський О.В., Глущенко О.О., Кудас Н.А., Федорова Я.Б., Чаловська Н.М., Щедролос’єв Д.Є., Інформаційні технології в управлінні вищими навчальними закладами: Методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2005. – 152 с.
 8. Струнин В. И. К формированию комплексной программы развития информационных образовательных технологий в вузе / В. И. Струнин, С. Л. Тимкин // Университетское управление: практика и анализ. - 2001. – № 4(19). С. 38-45.
- Ваврик А. Сутнісні особливості навчальних інформаційних технологій і стратегій у контексті підготовки майбутніх учителів // Актуальні проблеми

сучасної психології: Збірник наукових статей / За заг. ред. Я.О. Гошовського,
О.Є. Іванашко, Н.К. Вічалковської. – Луцьк: Східноєвропейський
національний університет імені Лесі Українки, 2013. – С. .